Konstitutionsutskottets betänkande 1985/86:11

angående åtgärder mot våldsskildringar i videogram m. m. (prop. 1984/85:116)

KU
1985/86:11

Sammanfattning

Utskottet bethandlar i detta betänkande proposition 1984/85:116 och följdmotionerna 1984/85:2879–2881 och 1985/86:1 samt de under allmänna motionstiden 1985 väckta motionerna 1984/85:1548, 1552, 1557, 1559, 1561, 2203 och 2328. I flertalet motioner krävs att förhandsgranskningen också skall omfatta videogram som säljs eller hyrs ut åt allmänheten. I två motioner krävs ett ansvarssystem efter mönster från tryckfrihetsförordningen. Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna under hänvisning till pågående utredningsarbete. En reservation (m) föreligger. I denna yrkas bifall till motionskraven om ett annat ansvarssystem. Kulturutskottet har yttrat sig i ärendet, bil. 2.

Propositionen

I propositionen hemställs, att riksdagen antar

1. lag om ändring i lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag,
2. lag om ändring i förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m.

Propositionens förslag innebär i första hand att den nuvarande förhandsgranskningen vid offentlig visning av film skall utsträckas till att omfatta också offentlig visning av videogram. Vidare föreslås vissa ändringar i lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag, bl. a. ökas förutsättningarna för att kunna fälla videogramgrossisterna till ansvar. Detaljister skall kunna undgå ansvar om ett videogram försetts med intyg att det överensstämmer med en av biografbyrån godkänd kopia. Allmänt åtal enligt lagen skall enligt förslaget få väckas endast efter medgivande av statens biografbyrå.

Motionerna

I *motion 1984/85:1548* av Gunilla André m. fl. (c) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om förhandsgranskning av videofilmer med extremvåld i enlighet med vad som anförts i motionen.

I *motion 1984/85:1552* av Ingemar Eliasson (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid beredningen av yttrandefrihetsutred-

1 *Riksdagen 1985/86. 4 saml. Nr 11*

ningens betänkande regeringen beaktar vad i motionen anförts beträffande ändrade bestämmelser för barnfilmcensuren.

I *motion 1984/85:1557* av Kersti Johansson och Gunhild Bolander (båda c) yrkas att riksdagen beslutar uttala att regler snarast införs som effektivt förhindrar spridandet av videovåld.

I *motion 1984/85:1559* av Elver Jonsson m. fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar att förhandsgranskning av videofilm skall ske på liknande sätt som nu sker med biograffilm.

I *motion 1984/85:1561* av Gullan Lindblad och Barbro Nilsson (båda m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ansvariga utgivare skall utses vad gäller all videogramproduktion.

I *motion 1984/85:2203* av Karl Boo m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om förhandsgranskning av videofilm för uthyrning.

I *motion 1984/85:2328* av Agne Hansson och Gösta Andersson (båda c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag utan dröjsmål till lagstiftning om förhandsgranskning av videofilmer, som skall säljas eller hyras ut.

I *motion 1984/85:2879* av Anders Björck m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1984/85:116 såvitt avser 5 a § lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag,

2. att riksdagen beslutar att 1 § och 5 § lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag skall ha följande lydelse:

1 §

Filmer och videogram med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur får inte i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte spridas genom saluhållning eller annat tillhandahållande eller genom visning, om inte spridandet är försvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang samt omständigheterna i övrigt.

Utgivare av en film eller ett videogram som har utsetts enligt vad som nedan sägs ansvarar för brott enligt första stycket. Utgivare utses av den som här i riket har framställt filmen eller videogrammet eller om framställningen har gjorts utomlands av den som låtit utlämna filmen eller videogrammet för spridning inom riket. Utgivaren skall vara svensk medborgare och vara bosatt här i riket. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara utgivare. En uppgift om vem som är utgivare skall på ett betryggande sätt framgå av filmen eller videogrammet. En film eller ett videogram som har en utgivare får inte spridas utan utgivarens samtycke.

Saknar en film eller ett videogram utgivare vilar ansvaret för brott enligt första stycket på den som sprider filmen eller videogrammet till allmänheten. Detsamma gäller om utgivare finns men de villkor som anges i andra stycket inte är uppfyllda.

Den som ansvarar för ett brott enligt andra eller tredje stycket, skall anses ha haft kännedom om den brottsliga gärningen.

Bryter någon uppsåtligen eller av oaktsamhet som inte är ringa mot 1 eller 2 §, skall han dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Mål om brott mot 1 § upptas av Stockholms tingsrätt. Om det är lämpligt med hänsyn till utredningen, kostnader eller andra omständigheter, kan sådant mål upptas även av annan tingsrätt som är behörig att pröva tryckfrihetsmål. Beträffande rättegången i övrigt tillämpas 12 kap. och 14 kap. 1–3 §§ tryckfrihetsförordningen samt lagen (1949:164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, jämte anslutande föreskrifter. De som är jurymän för tryckfrihetsmål är behöriga att medverka även i mål som avses i detta stycke.

Allmänt åtal för brott mot 1 § väcks av justitiekanslern.

I *motion 1984/85:2880* av Martin Olsson m. fl. (c) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att förslag till lag om förhandsgranskning av videofilm m. m. skyndsamt föreläggs riksdagen.

I *motion 1984/85:2881* av Tore Nilsson och Allan Åkerlind (båda m) yrkas

1. att riksdagen beslutar bifalla regeringens förslag om att utsträcka den nuvarande förhandsgranskningen vid offentlig förevisning av film till att omfatta också offentlig förevisning av videogram,

2. att riksdagen beslutar att i enlighet med vad ovan anförts i biografförordningen införa stadganden om selektiv förhandsgranskning av filmer och videogram, som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte skall spridas till personer över 15 år genom saluhållning eller annat tillhandahållande eller genom annan visning än offentlig förevisning,

3. att riksdagen beslutar om införande av obligatorisk förhandsgranskning av filmer och videogram som skall spridas till barn under 15 år i enlighet med vad ovan anförts,

4. att riksdagen beslutar om att upphäva videovåldslagen.

I *motion 1985/86:1* av Alf Svensson (c) hemställs

att riksdagen beslutar att, med bifall till regeringens förslag om att utsträcka den nuvarande förhandsgranskningen av biograffilm till att gälla även offentlig visning av videogram,

1. hos regeringen begära att förslag till lag om förhandsgranskning av de filmer och videogram som försäljs eller uthyrs till allmänheten skyndsamt föreläggs riksdagen,

2. uttala att en sådan lag om förhandsgranskning bör innehålla krav på att godkända filmer och videogram åtföljs av en innehållsredovisning utfärdad av granskningsmyndigheten.

Motionerna 1984/85:1548, 1557, 1559, 2203, 2328, 2880 samt 1985/86:1 syftar samliga till att införa krav på förhandsgranskning för videogram på motsvarande sätt som gäller för biograffilm. I motionerna framhålls det ökande antalet våldsfilmer som i form av videogram är tillgängliga på marknaden och det förråande inflytande som sådana filmer har på i första hand ungdomen.

I motion 2881 föreslås efter finskt mönster en form av selektiv granskning av videogram som marknadsförs för annat ändamål än offentlig visning. I

korthet innebär förslaget att all sådan planerad spridning av videogram till personer över 15 år skall anmälas för statens biografbyrå tillsammans med en redogörelse för videogrammets innehåll. Statens biografbyrå skall därefter med ledning av denna beskrivning besluta om videogrammet skall förhandsgranskas eller ej.

I motion 1552 behandlas barnfilmcensuren och det föreslås att bestämmelserna härom ändras så att filmer kan tillåtas för visning för barn under förutsättning att det sker i sällskap av en vuxen person.

Motionerna 1561 och 2879 behandlar i första hand ansvarsfrågan. I båda motionerna föreslås efter förebild från yttrandefrihetsutredningens förslag (SOU 1983:70) införandet av ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram.

Pågående utredning

Regeringen bemyndigade i maj 1985 statsrådet Bengt Göransson att tillsätta en särskild utredningsman med uppgift att överväga hur utvecklingen av nya medier för att återge inspelningar av rörliga bilder påverkar risken för att framför allt barn och ungdomar utsätts för skadeverkningar genom våldsskildringar i sådana inspelningar. Utredaren skall vidare bedöma om utvecklingen kan väntas leda till att det behövs nya eller ändrade regler för att motverka sådana skadeverkningar. Alternativet med en allmän förhandsgranskning av filmer och videogram skall belysas ingående. I uppdraget ingår också vissa frågor rörande barncensuren samt en översyn av biografförordningen med tillhörande författningar. Till särskild utredningsman har utsetts ordföranden i arbetsdomstolen Claes Eklundh. Utredningsarbetet bör enligt direktiven (1985:29) vara avslutat före 1986 års utgång.

Utskottet

Den särskilda lagstiftningen om förbud mot spridning av vissa videogram infördes 1981–1982 (lagen om förbud mot spridning av filmer och videogram 1981:485, ändrad 1982:563). Bakgrunden till lagstiftningen var att den då förhållandevis nya videotekniken även kommit att utnyttjas till att sprida våldsskildringar bl. a. till barn och ungdomar på ett sätt som ingav starka betänkligheter.

I korthet innebär den nuvarande lagstiftningen att filmer och videogram med närgångna eller långvariga skildringar av att någon utsätts för rått eller sadistiskt våld inte i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte får spridas till allmänheten genom saluhållning eller annat tillhandahållande eller genom visning. Våld av detta slag brukar kallas extremvåld.

När det gäller barn under 15 år innehåller lagen ett starkare skydd, som innebär att filmer och videogram med ingående skildringar av verklighetstrogen karaktär som återger våld eller hot om våld mot människor eller djur inte i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte får lämnas ut eller spelas upp vid särskilt anordnad visning där sådan minderårig är närvarande.

Undantagna från nu angivna regler är filmer som godkänts av biografbyrån eller videogram med samma innehåll liksom Sveriges Radios program. Straffet för överträdelse av reglerna är böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt vad som anförs i propositionen hade 44 videogram varit föremål för ingripanden enligt videovåldslagen i augusti 1984. Av dessa hade 4 friats, 23 fällts i samtliga fall där de varit föremål för ingripande. Olika bedömningar av domstolarna hade förekommit i 17 fall, dvs. vissa domstolar hade fällt och vissa friat samma videogram.

Frågan om åtgärder mot våldsskildringar i filmer och videogram har behandlats av yttrandefrihetsutredningen vars betänkande överlämnades i januari 1984 (SOU 1983:70). Förslaget bereds för närvarande inom justitiedepartementet.

Som anförs i propositionen kan den nuvarande videovåldslagen inte anses ha fungerat tillfredsställande. Bl. a. ger den mycket begränsade möjligheter till ingripande mot grossister och leverantörer. För att få en effektivare lagstiftning på området har riksdagen i höst slutligen antagit en grundlagsändring som möjliggör förhandsgranskning av videogram som visas offentligt liksom hittills gällt för biograffilmer. Grundlagsändringen träder i kraft den 1 januari 1986.

Genom förslagen till ändring i biografförordningen utvidgas den nuvarande förhandsgranskningen av offentlig visning av film till att omfatta också offentlig visning av videogram.

Med ändringarna i videovåldslagen utökas i olika hänseenden möjligheterna att ingripa; dels vidgas förutsättningarna för att kunna fälla videogramgrossisterna till ansvar, dels görs vissa justeringar i reglerna angående vilka typer av skildringar som kan föranleda ingripande. Hittills har krävts att spridande för att leda till ansvar är uppenbart oförsvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang samt omständigheterna i övrigt. Regeringsförslaget innebär att spridandet måste vara försvarligt i nu berörda hänseenden för att ansvar skall kunna undgås.

En möjlighet till ansvarsbefrielse öppnas genom att filmer och videogram som hyrs ut till allmänheten kan förses med intyg att de överensstämmer med en av statens biografbyrå godkänd kopia. I så fall kan ansvar inte utkrävas. Reklamfilmer och reklamvideogram skall enligt förslaget undantas från förhandsgranskningen. Detsamma gäller visningar vid varumässor, utställningar och sportevenemang om visningarna ingår som moment i tillställningarna.

Kulturutskottets majoritet har i sitt yttrande tillstyrkt propositionens förslag och avstyrkt motionerna. I yttrandet, som fogas till detta betänkande som bilaga 2, framhåller kulturutskottet bl. a. att utskottets ställningstagande till förhandsgranskning inte innebär ett föregripande av det arbete som pågår rörande yttrandefrihetsutredningens förslag.

Inte heller konstitutionsutskottet har någon erinran mot att – i avvaktan på det beredningsarbete som pågår inom regeringskansliet – utvidga den obligatoriska förhandsgranskningen av biograffilmer till att omfatta också videogram som visas offentligt. Hur frågan än slutligt kommer att lösas är det enligt utskottets mening närmast en självklarhet att samma regler skall gälla

oavsett vilken inspelningsteknik som kommit till användning. Yrkandet i motion 2881 av Tore Nilsson och Allan Åkerlind (båda m) om bifall till propositionen i vad avser ändringen i biografförordningen bör därför – som kulturutskottet också funnit – inte föranleda någon åtgärd.

I motionerna 1984/85:1548 av Gunilla André m. fl. (c), 1557 av Kersti Johansson och Gunhild Bolander (båda c), 1559 av Elver Jonsson m. fl. (fp), 2203 av Karl Boo m. fl. (c), 2328 av Agne Hansson och Gösta Andersson (båda c), 2880 av Martin Olsson m. fl. (c) samt 1985/86:1, yrkande 1 av Alf Svensson (c) krävs att den obligatoriska förhandsgranskningen av videogram skall omfatta även videogram för privat bruk, dvs. sådana som säljs eller – vanligare – hyrs ut till allmänheten. Det är framför allt barn och unga som enligt motionerna på ett effektivt sätt bör hindras från att få tillgång till olika typer av extrema våldsskildringar.

Frågan om våldsskildringars inverkan på barn och ungdom är för närvarande föremål för utredning av en av kulturministern särskilt tillkallad utredare. Denne skall enligt sina direktiv bedöma om utvecklingen kan väntas leda till att det behövs nya eller ändrade regler för att motverka eventuella skadeverkningar. Därvid skall alternativet med en allmän förhandsgranskning av filmer och videogram belysas ingående.

Det bör i sammanhanget nämnas att yttrandefrihetsutredningen föreslagit en obligatorisk förhandsgranskning av filmer och videogram som tillhandahålls för personer under 18 år, antingen detta sker genom offentlig visning eller på annat sätt.

Utskottet instämmer i kulturutskottets bedömning att utredningsarbetet är nödvändigt för att belysa konsekvenserna av en längre gående förhandsgranskning såväl från yttrandefrihetssynpunkt som från praktiska och ekonomiska synpunkter. Utskottet anser därför att utredningsarbetet bör avvaktas innan slutlig ställning kan tas till innehållet i ifrågavarande motionsyrkanden. Dessa avstyrks följaktligen.

Likaså får förslaget i motion 1985/86:1 yrkande 2 av Alf Svensson om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram och förslaget i motion 1984/85:2881 yrkandena 2, 3 och 4 av Tore Nilsson och Allan Åkerlind (båda m) om selektiv förhandsgranskning m. m. anses omfattas av utredningsuppdraget. Detsamma gäller motion 1984/85:1552 av Ingemar Eliasson (fp), vari föreslås att eljest barnförbjudna filmer skall kunna tillåtas för visning för barn i de fall då barnen är i vuxens sällskap. Motionsyrkandena avstyrks således. Samma ställningstagande redovisas i kulturutskottets yttrande.

Ansvarssystemet tas upp i motionerna 1984/85:1561 av Gullan Lindblad och Barbro Nilsson (m) och 2879 av Anders Björck m. fl. (m). I båda motionerna förordas bl. a. att ett system med ansvarig utgivare skall införas för filmer och videogram.

Motionsförslaget överensstämmer med det av yttrandefrihetsutredningen i förevarande hänseende föreslagna ansvarssystemet.

Utskottet vill erinra om att på utskottets initiativ har nyligen föreslagits att riksdagen att vad gäller televisionssändningar via kabel införa ett ansvarssystem som motsvarar yttrandefrihetsutredningens förslag (KU 1985/86:7). Utskottet är i och för sig positivt till ett ansvarssystem i denna riktning. Med

hänsyn till dels den beredning som för närvarande pågår inom justitiedepartementet av yttrandefrihetsutredningens förslag, dels den särskilda utredarens arbete med videofrågorna anser utskottet det emellertid inte befogat att i detta sammanhang ändra ansvarssystemet. Motionerna avstyrks således.

Med det anförda godtar utskottet propositionens förslag.

Utskottet ansluter sig till kulturutskottets bedömning om behovet av en ändring i pliktexemplarslagen (1978:487) och förelägger riksdagen förslag härom.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *förhandsgranskning av videofilm*

a) att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag på motionerna 1984/85:1548, 1557, 1559, 2203, 2328, 2880 och 2881, yrkandena 2–4 samt 1985/86:1 antar propositionens förslag till lag om ändring i förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar,

b) att riksdagen förklarar motion 1984/85:2881, yrkande 1, besvarad med vad utskottet anfört,

2. beträffande *ansvarssystemet för videogram*

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag på motionerna 1984/85:1561 och 2879 antar propositionens förslag till lag om ändring i lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag, med följande tillägg till lagens ikraftträdandebestämmelse: *Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om sändningar med stöd av lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio.*

3. beträffande *barnfilmcensuren*

att riksdagen avslår motion 1984/85:1552,

4. beträffande *pliktexemplar av tryckt skrift*

att riksdagen med anledning av utskottets initiativ antar det i bil. 1 intagna förslaget till ändrad lydelse av 12 § lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

Stockholm den 28 november 1985

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist (s), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Sture Thun (s), Anita Modin (s), Börje Stensson (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Sören Lekberg (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk), Ulla Pettersson (s), Ingela Mårtensson (fp) och Ove Karlsson (s).

av Anders Björck, Hans Nyhage och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) som anser:

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 6 som börjar "Utskottet vill" t. o. m. det stycke på s. 7 som slutar "propositionens förslag" bort ha följande lydelse:

Som framgår av det föregående innebär det nuvarande ansvarssystemet att olika domstolar påfallande ofta kommer till olika resultat i fråga om innehållet i ett och samma videogram är straffbart enligt videovåldslagen. Detta är inte godtagbart. För att förhindra ett sådant resultat bör man redan nu besluta att införa ett ansvarssystem efter den modell som yttrandefrihetsutredningen föreslagit. Utskottet vill erinra om att utskottet i dagarna föreslagit riksdagen att vad gäller televisionssändningar via kabel införa ett sådant ansvarssystem. Med det anförda ansluter utskottet sig till den uppfattning som redovisats i motionerna 1561 och 2879.

dels att utskottets hemställan under punkt 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *ansvarssystemet för videogram*

a) att riksdagen med avslag på propositionen i denna del och med bifall till motionerna 1984/85:1561 och 1984/85:2789 i motsvarande del antar nedan angivna lydelse av 1 och 5 §§ lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag

1 §

Filmer och videogram med skildringar av sexuellt våld eller tvång eller närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor eller djur får inte i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte spridas genom saluhållning eller annat tillhandahållande eller genom visning, om inte spridandet är försvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang samt omständigheterna i övrigt.

Utgivare av en film eller ett videogram som har utsetts enligt vad som nedan sägs ansvarar för brott enligt första stycket. Utgivare utses av den som här i riket har framställt filmen eller videogrammet eller om framställningen har gjorts utomlands av den som låtit utlämna filmen eller videogrammet för spridning inom riket. Utgivaren skall vara svensk medborgare och vara bosatt här i riket. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara utgivare. En uppgift om vem som är utgivare skall på ett betryggande sätt framgå av filmen eller videogrammet. En film eller ett videogram som har en utgivare får inte spridas utan utgivarens samtycke.

Saknar en film eller ett videogram utgivare vilar ansvaret för brott enligt första stycket på den som sprider filmen eller videogrammet till allmänheten. Detsamma gäller om utgivare finns men de villkor som anges i andra stycket inte är uppfyllda.

Den som ansvarar för ett brott enligt andra eller tredje stycket, skall anses ha haft kännedom om den brottsliga gärningen.

– – –

Bryter någon uppsåtligen eller av oaktsamhet som inte är ringa mot 1 eller 2 §, skall han dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Mål om brott mot 1 § upptas av Stockholms tingsrätt. Om det är lämpligt med hänsyn till utredningen, kostnader eller andra omständigheter, kan sådant mål upptas även av annan tingsrätt som är behörig att pröva tryckfrihetsmål. Beträffande rättegången i övrigt tillämpas 12 kap. och 14 kap. 1–3 §§ tryckfrihetsförordningen samt lagen (1949:164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, jämte anslutande föreskrifter. De som är jurymän för tryckfrihetsmål är behöriga att medverka även i mål som avses i detta stycke.

Allmänt åtal för brott mot 1 § väcks av justitiekanslern.

b) att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1561 och 2879 i övrigt avslår propositionens förslag till 5 a § i den i a) angivna lagen,

c) att riksdagen med bifall till propositionen i övrigt antar propositionens förslag till lag om ändring i den i a) angivna lagen med följande tillägg till lagens ikraftträdandebestämmelse: *Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande i fråga om sändningar med stöd av lagen (1978:479) om försöksverksamhet med närradio.*

Särskilda yttranden

1. av Ingela Mårtensson och Börje Stensson (båda fp) som anför:

Vi anser att ett sådant ansvarssystem som föreslagits i yttrandefrihetsutredningen bör införas även för videogram. Vi delar emellertid uppfattningen att pågående utredningsarbete bör avvaktas.

2. av Nils Berndtson (vpk) som anför:

Även om jag i stort delar den uppfattning som uttryckts i den avvikande mening som fogats till kulturutskottets yttrande har jag anslutit mig till konstitutionsutskottets uppfattning att pågående utredningsarbete bör avvaktas innan slutlig ställning tas till förhandsgranskning av videogram. Jag förutsätter att detta utredningsarbete bedrivs så att de frågor som behöver belysas blir klarlagda utan onödigt dröjsmål.

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 §	
Av film, som är 16 eller 35 millimeter bred och som har godkänts av statens biografbyrå för visning vid biografföreställning, skall den, som har påkallat granskningen hos biografbyrån, lämna ett pliktexemplar till arkivet för ljud och bild.	
	Av reklamfilm, som distribueras för visning vid biografföreställning, skall distributören lämna ett pliktexemplar till arkivet för ljud och bild.
Pliktexemplar enligt första stycket skall lämnas inom en månad från den dag då filmen första gången visades offentligt här i riket. Den som har lämnat pliktexemplaret skall få tillbaka detta sedan arkivet har haft skälig tid för att framställa en kopia.	Pliktexemplar enligt första *eller andra* stycket skall lämnas inom en månad från den dag då filmen första gången visades offentligt här i riket. Den som har lämnat pliktexemplaret skall få tillbaka detta sedan arkivet har haft skälig tid för att framställa en kopia.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Kulturutskottets yttrande 1985/86:1 y

KU 1985/86:11
Bil. 2

om åtgärder mot våldsskildringar i videogram m. m. (prop. 1984/85:116)

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har beslutat inhämta yttrande från kulturutskottet över dels proposition 1984/85:116 om åtgärder mot våldsskildringar i videogram m. m., dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1984/85:2879–2881 och 1985/86:1, dels ock de under allmänna motionstiden väckta motionerna 1984/85:1548, 1552, 1557, 1559, 1561, 2203 och 2328.

Propositionen

I propositionen föreslås att riksdagen antar ändringar i dels lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag, den s. k. videovåldslagen, dels förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m., den s. k. biografförordningen.

Ändringarna i biografförordningen innebär bl. a. att den nuvarande förhandsgranskningen vid offentlig visning av film skall utsträckas till att omfatta också offentlig visning av videogram.

De föreslagna ändringarna i videovåldslagen innebär bl. a. att bestämmelsen om vilka filmer och videogram som inte får spridas enligt lagen skärps. Vidare ökas förutsättningarna för att kunna fälla videogramgrossisterna till ansvar enligt lagen. En möjlighet skall också finnas för detaljister att undgå ansvar enligt lagen om de endast hyr ut videogram på vilka intygats att de överensstämmer med en av biografbyrån godkänd kopia. Vidare skall allmänt åtal enligt lagen få väckas endast efter medgivande av statens biografbyrå.

Motionerna

Beträffande innehållet i motionsyrkandena hänvisar utskottet till motionerna och till framställningen i det följande.

Vissa bakgrundsuppgifter

Det i början av år 1984 framlagda betänkandet med förslag till ny yttrandefrihetsgrundlag har remissbehandlats och bereds för närvarande inom justitiedepartementet med sikte på att ett förslag i ämnet skall kunna remitteras till lagrådet våren 1986. Avsikten är att ett förslag till grundlags-

ändringar skall kunna behandlas av riksdagen i anslutning till 1988 års val.

I betänkandet behandlas bl. a. frågan om åtgärder mot våldsskildringar i filmer och videogram. I denna del har regeringen efter remissbehandlingen dels beslutat att en särskild utredare får tillkallas för att utreda frågor om åtgärder mot våldsskildringar i inspelningar av rörliga bilder (dir. 1985:29), dels lagt fram den nu aktuella propositionen, 1984/85:116, som om den bifalles medför att möjligheterna att ingripa mot våldsskildringar i videogram förbättras redan vid kommande årsskifte. En förutsättning för införandet av den i propositionen föreslagna möjligheten att förhandsgranska videogram som skall visas offentligt är att riksdagen bifaller proposition 1984/85:83, såvitt däri föreslås en ändring i övergångsbestämmelserna till lagen (1976:871) om ändring i regeringsformen. Riksdagen kommer i dagarna att ta slutlig ställning till propositionen i denna del (KU 1985/86:1, se även KU 1984/85:20). Kulturutskottets överväganden görs utifrån förutsättningen att den föreslagna ändringen antas av riksdagen.

Kulturutskottet

Bestämmelserna i biografförordningen om förhandsgranskning vid offentlig visning gäller för närvarande endast filmer. Utskottet ansluter sig till uppfattningen i propositionen att enhetliga regler bör gälla i fråga om förhandsgranskning av filmer och videogram. Bestämmelserna i biografförordningen bör därför, som föreslås i propositionen, utvidgas till att gälla också videogram.

Ett i motion 2881 (m) framställt yrkande om bifall till propositionen i denna del erfordrar inte någon särskild åtgärd av riksdagen.

Kulturutskottet vill framhålla att utskottets ställningstagande i denna del inte innebär ett föregripande av det arbete som pågår rörande yttrandefrihetsutredningens förslag, vilket förslag bl. a. innehåller att förhandsgranskning av filmer och videogram för vuxna skall vara av endast rådgivande karaktär.

Utskottet har inte något att erinra mot att möjligheten avskaffas att ingripa mot en film därför att dess förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt m. m. Utskottet tillstyrker också att reklamfilmer och reklamvideogram undantas från förhandsgranskning. Vidare tillstyrks att visningar vid varumässor, utställningar och sportevenemang om visningarna ingår som moment i tillställningarna undantas från sådan granskning.

Då det gäller annan spridning än genom offentlig visning av filmer och videogram – dvs. spridning genom uthyrning eller försäljning – läggs i propositionen fram förslag som har till syfte att förbättra möjligheterna att ingripa mot sådana videogram som innehåller våldsskildringar. Det gäller dels frågan vilka slags våldsskildringar som skall omfattas av spridningsförbudet i videovåldslagen, dels utformningen av ansvarsreglerna i lagen.

I förstnämnda hänseende föreslås att bestämmelsen i 1 § videovåldslagen skärps så att den kommer i närmare överensstämmelse med biografbyråns praxis i fråga om förbud mot offentlig visning. Skildringar av sexuellt våld

eller tvång kriminaliseras i ökad utsträckning. Bestämmelsen utvidgas till att omfatta också skildringar av våld mot djur och våld som inte har någon människa som direkt eller indirekt upphov. Vidare formuleras bestämmelsen om, så att förbud mot extremvåld blir huvudregeln och undantag kommer att gälla, om spridandet är försvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang samt omständigheterna i övrigt.

Även i detta avseende ansluter sig utskottet till förslaget i propositionen.

I en rad motioner – 1548 (c) 1557 (c), 1559 (fp), 2203 (c), 2328 (c), 2880 (c) och 1985/86:1 (c) yrkande 1 – framställs yrkanden som sammanfattningsvis innebär att riksdagen nu skall besluta om eller begära förslag om förhandsgranskning även av videogram som sprids till allmänheten för privat bruk, dvs. i allmänhet genom uthyrning eller försäljning. Motionärerna framhåller framför allt vikten av att man genom en sådan lagstiftning effektivt förhindrar barn och ungdom att få tillgång till videofilmer med extrema våldsskildringar, icke minst sådana som innehåller våldsinslag bestående i sexuella övergrepp och sadism mot barn och vuxna. Av flertalet yrkanden framgår direkt eller indirekt att motionärerna anser att den utvidgade förhandsgranskningen bör genomföras snarast och utan att man avvaktar ytterligare utredning.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden erinra om innehållet i direktiven till den utredningsman som skall utreda frågan om åtgärder mot våldsskildringar i inspelningar av rörliga bilder. Utredaren skall överväga hur utvecklingen av nya medier för att återge inspelningar av rörliga bilder påverkar risken för att framför allt barn och ungdomar utsätts för skadeverkningar genom våldsskildringar i sådana inspelningar. Utredaren skall vidare bedöma om utvecklingen kan väntas leda till att det behövs nya eller ändrade regler för att motverka sådana skadeverkningar. Alternativet med en allmän förhandsgranskning av filmer och videogram skall belysas ingående.

Som redovisas i direktiven har yttrandefrihetsutredningen föreslagit att krav på obligatoriskt förhandsgodkännande skall gälla för filmer och videogram som tillhandahålls för personer under 18 år, vare sig tillhandahållandet sker genom offentlig visning eller på annat sätt. Biografbyrån skall också alltid förhandsgranska filmer och videogram som skall visas offentligt för personer över 18 år. Biografbyrån skall i dessa fall avge ett utlåtande i frågan om framställningen innefattar olaga våldsskildring. Utlåtandet blir dock inte bindande vid en eventuell domstolsprövning i efterhand.

Remissutfallet sammanfattas i direktiven. Vad särskilt angår reglerna för filmer och videogram som inte visas offentligt är remissutfallet mycket splittrat.

Innan slutlig ställning tas till den aktuella förhandsgranskningen krävs enligt utskottets mening en ingående belysning av såväl vissa yttrandefrihetsfrågor som praktiska och ekonomiska frågor. Det ankommer på utredningsmannen att utreda sådana frågor.

Utskottet anser med hänsyn till det anförda att utredningsarbetet inte bör föregripas. Kulturutskottet anser därför att motionerna bör avstyrkas.

Frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram får anses omfattas av utredningsuppdraget. Motion 1985/86:1 avstyrks i motsva-

rande del (yrkande 2).

I motion 2881 (m) framställs yrkanden som anknyter till ett i Finland nyligen framlagt förslag om förhandsgranskning av filmer och videogram. Enligt yrkandena skulle det – på grund av ingivna innehållsbeskrivningar – ske en selektiv granskning av filmer och videogram för vuxna. För barn under 15 år skulle granskningen vara obligatorisk. Från granskningsskyldigheten skulle relativt omfattande undantag gälla, bl. a. i fråga om program för undervisningsändamål, dokumentärt material och program med musik eller idrott. Videovåldslagen skulle om förslagen genomförs kunna upphävas.

Utskottet anser att möjligheterna att använda en sådan modell som motionärerna skisserat, då det gäller att nå en praktisk lösning av granskningsproblemet, får anses omfattas av utredningsuppdraget. Detta bör avvaktas. Motionen påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd i aktuella delar (yrkandena 2, 3 och 4).

I propositionen ägnas stor uppmärksamhet åt innehållet i ansvarssystemet vid spridning av videogram med våldsinslag. Det föreslås att inte bara detaljisterna utan också grossister och andra leverantörer blir direkt straffrättsligt ansvariga för spridning av sådana videogram som avses i 1 § videovåldslagen. I syfte att främja frivillig granskning av videogram införs en bestämmelse om att detaljisten undgår ansvar, om han hyr ut eller på annat sätt sprider ett videogram som har försetts med ett intyg om att det har ett innehåll som motsvarar ett exemplar som har godkänts av biografbyrån. Vidare skall enligt propositionen allmänt åtal för brott mot videovåldslagen få väckas endast efter medgivande av statens biografbyrå.

Yttrandefrihetsutredningen har förordat ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram. Motionärerna bakom motion 2879 (m) anser att systemet bör genomföras redan nu. De lägger fram förslag till lagändringar i detta syfte. I andra hand skall ansvaret åvila den som sprider videogrammet, och tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rättegången skall i huvudsak vara tillämpliga. Förslagets närmare innehåll framgår av en reservation som fogats vid konstitutionsutskottets betänkande KU 1981/82:38, vilket avsåg det slutliga antagandet av 1 § videovåldslagen. Även i motion 1561 (m) förordas att ansvarig utgivare skall utses för all videogramproduktion.

I propositionen framhålls bl. a. att frågan hur ett system med ansvarig utgivare, juryrättegång och justitiekanslern som åklagare m. m. i detalj bör utformas på det här området kräver mer ingående överväganden än vad som låter sig göra i detta lagstiftningsärende. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförs i propositionen avstyrker utskottet motionerna och tillstyrker propositionen i denna del.

Utskottet yttrar sig också över motion 1552 (fp), vari föreslås att eljest barnförbjudna filmer skall kunna tillåtas för visning för barn i de fall då barnen är i vuxens sällskap.

Den utredningsman som tillkallats för att utreda frågor om åtgärder mot våldsskildringar i inspelningar av rörliga bilder bör enligt sina direktiv bl. a. överväga om det är befogat med ändringar i de åldersgränser som gäller vid offentliga visningar av filmer och videogram. Med hänsyn härtill och då den i motionen upptagna frågan redovisas i sammanhanget i direktiven får det anses ingå i utredarens uppgift att överväga denna. Motionen påkallar därför

inte någon riksdagens åtgärd.

Utskottet tar slutligen upp en fråga som aktualiserats genom en skrivelse från arkivet för ljud och bild.

Som en följd av att reklamfilm undantas från kravet på förhandsgranskning kommer, om pliktexemplarslagen inte ändras, sådan film att undantas från leveransplikt. Detta är en icke avsedd effekt av den i propositionen föreslagna lagstiftningen. Kulturutskottet föreslår därför att konstitutionsutskottet förelägger riksdagen förslag till ändring i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar, som innebär att leveransplikten beträffande reklamfilm kvarstår. Förslag till lagändring fogas vid yttrandet som *bilaga*.

Stockholm den 5 november 1985

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönnung (s), Maja Bäckström (s), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Torgny Larsson (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Margareta Fogelberg (fp) och Håkan Stjernlöf (m).

Avvikande meningar

1. Förhandsgranskning av filmer och videogram för privat bruk

Karl Boo (c), Kerstin Göthberg (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet vill" och på s. 4 slutar "del (yrkande 2)." bort ha följande lydelse:

Videomarknaden har under den senaste 10-årsperioden expanderat starkt. Tekniken utnyttjas främst för underhållning, information och undervisning. Möjligheterna att sprida kvalitetsfilm till allmänheten har ökat.

Principiellt medför alltså videotekniken att människors möjligheter att få kunskap, information och förströelse vidgats. När videotekniken används så är den ett värdefullt tillskott i de infomationssystem som vi byggt upp i landet.

All teknik kan tyvärr dessutom användas på ett destruktivt sätt. Detta gäller även videotekniken. Vissa delar av videogramutbudet speglar en livsfilosofi, där ett människoförakt som tar sig uttryck i sexuella övergrepp och sadism dominerar.

Det finns i dag forskningsresultat som klart visar att långvarig och upprepad exponering för extremvåld och våldspornografi leder till attitydförändringar hos människor. Toleransen för våld och förtryck ökar. Benägenheten att använda våld för att lösa verkliga konflikter ökar likaså.

Extremvåldet och våldspornografin i film, videogram och massmedier är

uttryck för den våldskultur som sköljer in över vårt land. Förnedring av kvinnor, barn eller olika minoritetsgrupper är ett markant inslag. Ett Sverige fritt från förnedrande våldspornografiska eller sadistiska alster är en förutsättning för att garantera alla människors lika värde och rättigheter.

Det anförda leder enligt utskottets mening till slutsatsen att det är nödvändigt att det utan dröjsmål och utan att någon ytterligare utredning görs införs obligatorisk förhandsgranskning även av videogram och filmer som sprids till allmänheten för privat bruk. De här aktuella motionerna tillstyrks, såvitt däri framställs ett sådant krav. I lagstiftningsärendet får också övervägas den i motion 1985/86:1 upptagna frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande i här aktuellt avseende står inte i motsättning till att man nu inför ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram. Denna fråga behandlas i det följande.

2. Ansvarig utgivare för filmer och videogram

Ingrid Sundberg (m), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Margareta Mörck (fp), Kerstin Göthberg (c), Margareta Fogelberg (fp) och Håkan Stjernlöf (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "I propositionen framhålls" och slutar "denna del." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att yttrandefrihetsutredningens förslag om ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram bör genomföras. Några ytterligare överväganden, så som departementschefen förordar, är således inte erforderliga i detta avseende. Motionerna tillstyrks.

Förslag till lag om ändring i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 §	
Av film, som är 16 eller 35 millimeter bred och som har godkänts av statens biografbyrå för visning vid biografföreställning, skall den, som har påkallat granskningen hos biografbyrån, lämna ett pliktexemplar till arkivet för ljud och bild.	
	Av reklamfilm, som distribueras för visning vid biografföreställning, skall distributören lämna ett pliktexemplar till arkivet för ljud och bild.
Pliktexemplar enligt första stycket skall lämnas inom en månad från den dag då filmen första gången visades offentligt här i riket. Den som har lämnat pliktexemplaret skall få tillbaka detta sedan arkivet har haft skälig tid för att framställa en kopia.	Pliktexemplar enligt första *eller andra* stycket skall lämnas inom en månad från den dag då filmen första gången visades offentligt här i riket. Den som har lämnat pliktexemplaret skall få tillbaka detta sedan arkivet har haft skälig tid för att framställa en kopia.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.